Небојша Берец. *Танјуг и међународно информисање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2015, 360.

„Поред осталог, историја је прича о значењу, за ваљаног посматрача она може да буде извор дубоких увида. Отуда, настојање историчара покушај је да се осликају процеси који епохи дају препознатљиво значење. Низањем бројних епизода, често нехотичних сведочанстава, каткада без јасних обриса почетка и краја, поступно се обликује прича која би требало да указује на смисао", речи су којима Небојша Берец, историчар са вишегодишњим искуством рада у новинској агенцији, завршава Уводну напомену своје књиге *Танјуг и међународно информисање*. Управо „низањем бројних епизода" Берец осликава историју Телеграфске агенције Нова Југославија, епизода из којих „ваљани посматрач" добија слику о смислу и значају ове институције и о процесима који су обликовали њен развој.

Аутор је, како сам наводи, пред себе поставио циљ да осветли историју Танјуга са посебним освртом на његову међународну улогу. Међутим, већ поглед на садржај и коришћену литературу указује на то да књига написана на 360 страна читаоцима може да понуди знатно више. У центру истраживања које је Небојша Берец обавио налази се историја институције, њене организације, циљева и домета. У питању је живописна историја и својеврстан регистар људи који су ту инситуцију испуњавали садржајем. Међутим, смештајући историју Танјуга у шири глобални контекст, аутор проговара и о историји друштвених промена, технолошког напретка, међународних односа, унутрашњих и спољнополитичких активности југословенске државе, о сукобу идеологија, деколонизацији, судбини малих народа, о суштини и значају информисаности и вези информације и суверенитета.

Почетна истраживачка тешкоћа са којом се сусреће историчар који покушава да осветли историју институције попут Танјуга јесте, по речима аутора, чињеница да она „оставља мноштво мање или више квалитетних трагова о другима, на најразличитије теме, али готово ништа о себи". Поред тога, ограниченост архивске грађе последица је и тога што је у питању и даље активна институција. Постојећа литература о самом Танјугу углавном се своди на свечане публикације поводом годишњица, округлих столова, која је свакако информативна, али којој недостаје аналитички и научни осврт. Стога је коришћена литература из области историографије, комуни-

логије, филозофије, социологије дала овој књизи шири теоријски оквир, који уз ауторово професионално искуство рада у агенцијском новинарству чини његову историју разумљивом, смисленом и уједно „живом“.

Структуру књиге, поред ауторове Уводне напомене (стр. 5–8) и закључне речи Информисаност као сувереност (321–327) из пера Трива Инђића, чини осам поглавља. У првом поглављу, *Агенцијско новинарство* (9–28), Небојша Берец указује на повезаност саме појаве са друштвеним преображајима и технолошким напретком, проговара о значају информисаности у ратним околностима, за бизнис, банкарство, берзанско пословање, о вези између информисаности и моћи, о контроли информација, о развоју првих светских новинских агенција и о преовлађујућој свести рођеној крајем 19. века да је национална новинска агенција један од неодвојивих елемената суверености. Аутор затим у оцртани општи контекст смешта историју *Агенцијског новинарства у Срба* (29–45) у којој указује на рађање свести о повезаности стратешких, политичких, економских и националних интереса са информисаношћу у Србији 19. века, о схватању журнализма као националног позива, о покушајима оснивања националне новинске агенције и препрекама које су тада водеће агенције постављале пред мале земље. Хронолошки и идејно се на друго наслања и треће поглавље о агенцијском новинарству насловљено *У Краљевини СХС/Југославији* (46–60). У њему је реч о свести водећих личности новоосноване државе да велике силе контролишу сферу информисања у свету и да без националне агенције мала држава не може да обезбеди своје интересе на том плану, што је резултирало оснивањем Агенције Авала 1919. године, чија је историја у средишту трећег поглавља.

Четвртим поглављем, *У Другом светском рату* (61–90), почиње историја Танјуга, основаног у јесен 1943. као плод свести да сукоб два покрета отпора, између осталог, има и пропагандну димензију и да за савезничке владе треба обликовати слику о стању у Југославији, наметнути сопствену визију њеног послератног развоја и представити се као кључни фактор на југословенском простору. Кроз причу о стварању Танјуга аутор говори и о ратној свакодневици, тешкоћама, о личностима, њиховим искуствима, знањима, способностима, али и о функцији информације у ратним околностима, њеном пресудном значају за исправно просуђивање и доношење правовремених одлука.

Поглавље *Замах* (91–113) сведочи о првим корацима новинске агенције Танјуг, о њеној дипломатској функцији у периоду борбе за међународно признање, пропагандној функцији у настојању да се конституишу државне границе, о успостављању власти у земљи, о првим међународним корацима који су пратили спољнополитичку активност нове Југославије, о напорима да се кроз курсеве и прву новинарску школу агенција професионализује, о кључној улози информисања за агитацију и пропаганду, али и о ограничењима које идеолошки оквири представљају отворености информација.

Кључно и најобимније, шесто поглавље насловљено *У пуном напону* (114–268) доноси историју Танјуга и његових међународних активности у периоду од краја 40-их година, пратећи југословенско „отварање“ према Западу, окретање Трећем свету, „звездане“ тренутке агенције који су се подударали са највећим дометима југословенске спољне политике. Не ограничавајући наратив крутим временским међашима и периодизацијом, аутор се ипак држи хронолошког излагања, уз бројне епизоде, личне историје и фрагменте који постепено пред читаоцем стварају живу слику о деловању, значају и међународним дометима новинске агенције Танјуг, али и југословенске спољне политике. Ово поглавље доноси и историју саме агенције у њеним „зрелим годинама“, напора да прати технички напредак у свету, да формира и обучи професионалне новинаре и техничко особље, оно проговара и о последицама које су унутрашњи ломови, реорганизације и сукоби у држави имали на организациону структуру и информисање Танјуга. Истовремено, оно је потврда полазне претпоставке Небојше Береца да су судбина и домети Танјуга нераскидиво повезани са судбином југословенске државе и њене спољне политике.

Од сазревања свести да је „Земља округла“ и да озбиљна и светски утицајна агенција не сме имати само локалну перспективу, те да 24 часа треба бити „будан“, Танјуг је током 60-их и 70-их година израстао у респектабилну институцију која је сврставана у десет најутицајнијих новинских агенција у свету, неретко „раме уз раме“ са „дивовима“ попут Рojтерса, Асосиејтед преса, Јунајтед преса, ТАСС-а. Новинску агенцију Танјуг одликовала је ширина дописничке мреже, опсег међународне сарадње, као и поузданост, брзина и ексклузивност, који су кључни параметри престижа у свету агенцијског новинарства. Танјуг је 1948. био јединствени извор за информације о завршним операцијама грађанског рата у Кини, годи-

не 1957. је Танјугов дописник из Будимпеште први јавио да је Имре Нађ осуђен на смрт, 1959. први наговестио сукоб КПСС-а и КП Кине, 1961. био први и неко време једини извештач светских медија о америчкој интервенцији на Куби, био први који је јавио о хапшењу Патриса Лумумбе, први који је потврдио информацију о инвазији на Чехословачку 1968, био је ексклузивни извор о војном пучу у Чилеу 1973, први је обавестио о паду Сајгона 1975, о израелском нападу на нуклеарни реактор у близини Багдада 1981, о америчком бомбардовању Триполија 1986, о уклањању генералног секретара КП Кине, о збацивању Чаушескуа 1989. године.

Ипак, поред појединачних случајева ексклузивности који су у динамичном свету информисања „кратког даха", Берец приказујући историју Танјуга суштински говори о покушајима националне агенције мале државе да се одупре монополима великих светских агенција. Настојања Танјуга на том плану, која су пратила југословенску политику несврстаности, огледала су се у техничкој и стручној помоћи неразвијеним земљама, кулминирајући у образовању Пула новинских агенција несврстаних држава средином 70-их година, у ком је Танјуг имао кључну улогу а који аутор види као иновацију глобалног значаја праћену захтевом за новим међународним економским поретком, која је реметила постојећи информативни поредак, задирала у интересе великих сила, противила се неолиберализму, јачала политички, економски и национални суверенитет неразвијених земаља, омогућујући да проток информација први пут иде у смеру југ–север. Истраживања и размишљања на том трагу уводе ову књигу у круг и данас актуелних теоретских расправа о праву на комуницирање и демократизацији медија, које представљају савремени изазов актуелној политици неолиберализма. Историја Танјуга коју читаоцима представља Небојша Берец указује на дихотомије које су постојале у југословенској политици, на раскорак између унутрашњих нестабилности и спољнополитичких успеха, а које су одраз имале и на деловање Телеграфске агенције Нова Југославија. У поглављу *Одбрана и последњи дани* (269–300) аутор прати деловање Танјуга током дисолуције југословенске државе, препреке, лутања, тешкоће са којима се суочавао у земљи и на међународном плану.

Завршно поглавље, *Изгубљени пут* (301–320), сеже до данашњих дана и представља аналитички осврт аутора на значај и улогу медија, као и функцију националне новинске агенције. Оно се може разумети и као својеврсни допринос актуелним дебатама о

судбини Танјуга, његовој могућој приватизацији и последицама које гашење новинске агенције под крилатицом независности медија има по суверенитет државе.

Наталија ДИМИЋ